

Universiteit
Leiden

The Netherlands

De sociale zekerheid in beweging

Goudswaard, K.P.

Citation

Goudswaard, K. P. (2026). De sociale zekerheid in beweging. In . Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4287311>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4287311>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Prof. dr. Kees Goudswaard
De sociale zekerheid in beweging

Universiteit
Leiden

Bij ons leer je de wereld kennen

De sociale zekerheid in beweging

Afscheidscollege

Prof. dr. Kees Goudswaard

bij gelegenheid van zijn emeritaat als
hoogleraar toegepaste economie en bijzonder hoogleraar sociale zekerheid
aan de Universiteit Leiden
op vrijdag 23 januari 2026

Universiteit
Leiden

De sociale zekerheid in beweging

Onze prachtige universiteit bestaat 450 jaar, een mooi jubileum. Bijna een tiende daarvan heb ik aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid mogen werken. Ik ben dus niet bepaald een jobhopper geweest, maar daar was een goede reden voor. Ik vond het een bijzondere eer en een groot genoeg om hier te werken, tot op de dag van vandaag.

Een groot deel van die 45 jaar heb ik mij bezig gehouden met sociaal-economische thema's en in het bijzonder met sociale zekerheid. Daar wil ik het vanmiddag ook over hebben. Dat sluit ook aan bij nóg een mooi jubileum: ons huidige stelsel van sociale zekerheid bestaat op dit moment 125 jaar.

Wat is sociale zekerheid?

Sociale zekerheid is voor sommigen een wat abstract begrip. Waar gaat het precies over? Tegen mijn studenten zei ik meestal: je hebt er allemaal je hele leven mee te maken, van de wieg tot het graf. Of, zoals sommigen zeggen: van de wieg tot achter de geraniums, maar ik doe niet aan achter de geraniums zitten. Als een kind wordt geboren krijgen de ouders recht op betaald verlof, kinderbijslag en soms ook kindgebonden budget (een wat vreemde combinatie) en een gratis ziektekostenverzekering voor het kind. Nou ja, gratis, daar draait de belastingbetaler voor op. In de laatste levensjaren krijgen mensen pensioen, maken mogelijk gebruik van langdurige zorg en nabestaanden hebben vaak recht op een uitkering. In de tussentijd dragen werkenden vooral veel belasting en premies bij aan de sociale zekerheid, maar hebben zo nodig vaak recht op een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering en bouwen pensioen op.

Het kwantitatieve belang van de sociale zekerheid is groot, we geven er bijna een kwart van het nationaal inkomen aan uit (inclusief zorg, exclusief aanvullende pensioenen) en ongeveer 6 miljoen mensen zijn voor hun inkomen afhankelijk van een sociale uitkering of pensioen. We hebben het dus over een belangrijk thema.

De eerste hoogleraar sociale zekerheid in Leiden, mijn voorvoorganger, was Gerard Veldkamp. Dat was in de jaren '70. Daarvoor was hij minister van Sociale Zaken geweest en in die hoedanigheid was hij verantwoordelijk voor de invoering van meerdere socialezekerheidsregelingen, waaronder de WW, de WAO en de Kinderbijslag. Een centrale persoon dus in de geschiedenis van de Nederlandse sociale zekerheid. Veldkamp omschreef de sociale zekerheid als het geheel van regelingen die er op gericht zijn om burgers bescherming te bieden tegen de onzekerheid van het bestaan (Veldkamp, 1984). Deze omschrijving sluit goed aan bij de nadruk die in die tijd lag op de bescherming van burgers tegen inkomensverlies, de inkomensondersteunende functie van de sociale zekerheid.

Veranderde kijk op sociale zekerheid

Maar de kijk op sociale zekerheid is de afgelopen decennia nogal veranderd (Van der Veen, 2025). Er kwam veel kritiek op wat werd genoemd de verzorgingsstaat. Deze kritiek richtte zich op zaken als financiële houdbaarheid, negatieve gedragseffecten en op problemen in de uitvoering. De nadruk in de sociale zekerheid kwam meer te liggen op bevordering van de arbeidsparticipatie: de activerende functie van de sociale

zekerheid (Goudswaard, De Kam en Sterks, 2000). Betere prikkels om te werken, meer nadruk op preventie en re-integratie. Van vangnet naar trampoline is de bekende metafoer. Deze accentverschuiving komt onder meer tot uitdrukking in de veranderde naamgeving van diverse regelingen, zoals de Participatiewet en de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (Wia) en in de introductie van vormen van actief arbeidsmarktbeleid. Dit activeringsbeleid was niet zonder succes, want mede daardoor is de arbeidsparticipatie in Nederland fors gestegen.

Opvallend genoeg is de laatste jaren echter juist weer meer aandacht voor de inkomensondersteunende functie van de sociale zekerheid. Politici hadden een paar jaar geleden ineens de mond vol van het begrip bestaanszekerheid. Terug naar Veldkamp dus? Nou nee, Veldkamp sprak over bescherming, en niet over zekerheid. Het stelsel van sociale zekerheid is niet in staat om bestaanszekerheid te bieden, want die hangt van heel veel zaken af, niet alleen van inkomen, maar ook van gezondheid, kansen op de arbeidsmarkt, iemands persoonlijke situatie, enzovoort. Zekerheden zijn er niet in het leven. Maar het is natuurlijk wel terecht dat er weer meer aandacht is gekomen voor armoedebestrijding, een primaire functie van de sociale zekerheid.

Armoede

Met die armoedebestrijding gaat het overigens niet zo slecht. Sinds de jaren tachtig is de armoede in Nederland flink afgenomen, tot een ook internationaal gezien relatief laag niveau. Met name tussen 2018 en 2023 is de armoede flink gedaald, mede dankzij verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde

uitkeringen en verhoging van de toeslagen (CBS, 2025). Maar een belangrijke vraag in dit verband is: wanneer beschouwen we iemand als arm? Er waren tot nu toe wel 3 verschillende armoedegrenzen in Nederland (en daarnaast is er nog een door de EU gehanteerde relatieve armoedegrens). Vorig jaar is een nieuwe definitie van armoede geïntroduceerd, waar een wat lager percentage uitkomt dan bij de eerdere definities (CBS, Nibud en SCP, 2024). Dat deed mij even denken aan Lubbers, die had gezegd dat hij een miljoen werklozen niet zou meemaken. Toen het miljoen toch in zicht kwam werd de definitie van werkloosheid aangepast en daalde de officiële werkloosheid aanzienlijk. Toch is de nieuwe bepaling van armoede zeker een verbetering. De nieuwe methodiek onderscheidt zich door niet alleen naar het inkomen te kijken, maar ook naar de werkelijke uitgaven aan wonen en andere vaste lasten van mensen, evenals het eventuele vermogen en de schulden van huishoudens. In 2025 leefden volgens de nieuwe definitie naar schatting nog 520.000 mensen in armoede, ofwel 2,9 % van de bevolking (CPB, 2025a). Historisch en internationaal gezien weinig, maar natuurlijk altijd nog te veel. En binnen deze groep bevinden zich relatief veel mensen met extreem lage inkomens en hardnekkige armoede. Ook onder kinderen. De intensiteit van de armoede is hoog. Er is dus niet alleen maar goed nieuws en er is nog wel het een en ander te doen.

Uitdagingen voor beleidsmakers

Na deze korte aanloop vanuit de recente historie wil ik een aantal uitdagingen schetsen voor het toekomstige beleid ten aanzien van de sociale zekerheid. De eerste betreft het dilemma tussen armoedebestrijding door middel van inkomensherverdeling enerzijds en complexiteit en

negatieve prikkels anderzijds. De tweede uitdaging is om meer aandacht te besteden aan de investerende functie van de sociale zekerheid. De derde is om de verschillen in sociale bescherming tussen werknemers en zelfstandigen te verkleinen. De vierde is een toekomstbestendige AOW. Ten slotte liggen er ook na de lopende hervorming nog uitdagingen in het stelsel van aanvullende pensioenen.

Grenzen aan inkomensherverdeling?

Het stelsel van sociale zekerheid leidt tot een herverdeling van inkomens: hoge inkomensgroepen betalen relatief veel belastingen en premies en lage inkomensgroepen ontvangen relatief veel sociale uitkeringen. Op die manier wordt ook de armoede bestreden. Koen Caminada en ik hebben al vele jaren onderzoek gedaan op dit terrein. We vinden onder meer dat het sociale en fiscale stelsel in Nederland leidt tot een vermindering van de inkomensongelijkheid met ongeveer de helft (Caminada et al., 2021a). Het gaat daarbij om het verschil tussen marktinkomens en besteedbare inkomens. In het verlengde daarvan vinden we dat de sociale zekerheid de armoede zelfs met ongeveer twee derde vermindert. Dat is behoorlijk effectief, zij het dat we in een internationale vergelijking ook hebben laten zien dat de armoedebestrijding in een aantal andere Europese landen (Ierland en enkele Oost-Europese landen) nog wat effectiever is, als je dat relateert aan de financiële inspanningen die daarvoor worden gedaan (Caminada et al., 2021b). We kunnen dus nog wel wat leren van anderen.

De vraag kan echter worden gesteld of de grenzen van de inkomensherverdeling niet in zicht komen. De verdeling van marktinkomens is steeds schever geworden (Vethaak en Jongen, 2024), waardoor er steeds meer herverdeling

nodig is om de verdeling van besteedbare inkomens constant te houden. Tezamen met de doorgaande vergrijzing leidt dit tot een structureel opwaarts effect op de belasting- en premiedruk, waardoor de financiële houdbaarheid van de sociale zekerheid onder druk komt te staan (CPB, 2025b).

Daarnaast bestaat er een fundamenteel dilemma als het gaat om armoedebestrijding en arbeidsparticipatie (Cantillon, 2022). Om de ongelijkheid te verminderen en armoede te bestrijden is het enerzijds logisch om te kiezen voor gerichte inkomensafhankelijke regelingen, zoals de bijstand en de toeslagen. Anderzijds leiden deze inkomensafhankelijke regelingen met name bij lage inkomens tot een hoge marginale druk op een inkomensstijging (de zogeheten armoedeval), waardoor de participatieprikkels worden verzwakt en een negatief effect optreedt op de arbeidsmarkt. Om een voorbeeld te geven: voor een alleenstaande huurder met een inkomen op of net boven het sociaal minimum bedraagt de marginale druk op een inkomensstijging 80 tot 90 procent (Rijksoverheid, 2024). Werken loont dan nauwelijks. Dat is te meer een probleem nu we al langere tijd te maken hebben met een forse krapte op de arbeidsmarkt.

Complexiteit brengt burgers in problemen

Daarnaast brengen op de laagste inkomens gerichte regelingen doorgaans grote complexiteit met zich mee, zowel voor de burger als voor de uitvoering. De toeslagenaffaire is daar een treurig voorbeeld van. Maar ook de Participatiewet, die bedoeld was als vereenvoudiging, is erg ingewikkeld geworden (SCP, 2019). Om maar niet te spreken over de Wia, de arbeidsongeschiktheidsverze-

kering. De afkorting Wia staat in de wandelgangen voor, het is al vaak gezegd, “wat ingewikkeld allemaal”.

Doordat veel regelingen een actieve aanvraag vereisen met vaak ingewikkelde formulieren, ontvangen veel huishoudens de ondersteuning niet waar zij wél recht op hebben. De regels en onderlinge interacties van voorzieningen zijn vaak zo complex dat het onredelijk is te verwachten dat burgers deze volledig doorgronden. Het gevolg is onzekerheid bij burgers en een hoog niet-gebruik bij veel regelingen, wat er toe kan leiden dat mensen onder het sociaal minimum zakken. Zo is het niet-gebruik bij de bijstand naar schatting circa 35 procent. Waarschijnlijk is het niet-gebruik van toeslagen ook toegenomen uit angst voor terugvorderingen. De Commissie Sociaal Minimum (2023) spreekt van een doolhof waar veel mensen in verdwalen.

Het moet eenvoudiger

Het moet dus eenvoudiger, dat wordt algemeen onderkend. En de marginale druk op een inkomensstijging moet worden beperkt, zodat de participatieprikkel in stand blijven. Geen gemakkelijke opgave. Het beperken of zelfs afschaffen van toeslagen treft de laagste inkomens en zal de armoede doen stijgen en doortrekken van toeslagen tot hogere inkomens is erg duur en verplaatst de marginale druk. Toch is vereenvoudiging wel degelijk mogelijk. Er liggen voorstellen voor vereenvoudiging van de Participatiewet (het wetsvoorstel Participatiewet in Balans), van de Wia (Octas, 2024) en van de toeslagen, bijvoorbeeld door alle toeslagen te vervangen door één inkomensvoetstuk of door een hoger minimumloon en hogere minimumuitkeringen (onder meer IBO, 2020). Verder is het van groot belang dat

mensen er voldoende op vooruitgaan wanneer zij de stap maken van uitkering naar werk. Dit vraagt om soepele overgangen, bijvoorbeeld door ruimere bijverdienlimieten, verlengde bijverdienperiodes, en het bieden van inkomenszekerheid bij eventuele terugval in een uitkering (Commissie Sociaal Minimum, 2023).

Een verlaging van de marginale lastendruk is ook wel degelijk mogelijk, maar dan in het kader van een bredere belastinghervorming, met afschaffing van de huidige toeslagen. Daar zijn al diverse goede voorstellen voor gedaan (Commissie Inkomstenbelasting en toeslagen, 2023, Van Dijk en Van de Ven, 2023, Berkel en Van Vuuren, 2024). Een dergelijke hervorming vraagt echter politieke daadkracht, waar het de afgelopen jaren erg aan heeft ontbroken en het vraagt minder focus op het willen realiseren van zo gelijk mogelijke koopkrachtplaatjes, want de hervormingen die noodzakelijk zijn zullen onvermijdelijk uiteenlopende inkomenseffecten hebben.

Basisinkomen?

Met enige regelmaat wordt als ultieme hervorming voorgesteld om een arbeidsloos basisinkomen voor iedereen in te voeren, ter vervanging van alle sociale uitkeringen (Bouwmeester et al., 2023). Voordelen daarvan zijn de eenvoud, zowel voor burgers als voor de uitvoering, de economische zelfstandigheid van alle burgers en het verdwijnen van de armoedeval. Ik ben daar geen voorstander van. Het CPB (2020) concludeert op basis van diverse empirische onderzoeken en simulaties voor Nederland dat er per saldo een negatief effect op het arbeidsaanbod zal optreden. Tevens zou de belastingdruk aanzienlijk oplopen. Ten slotte zou een flink deel van de mensen die nu een bovenminimale sociale

uitkering hebben er fors op achteruit gaan, terwijl hoge inkomensgroepen, die dat niet nodig hebben, ook een basisinkomen ontvangen (Marx et al., 2017).

Sociale zekerheid als investering

Ik sprak al over het belang van activerend arbeidsmarktbeleid. In het verlengde hiervan is meer aandacht gekomen voor sociale zekerheid als investering. Met name investering in scholing, ook gedurende carrières, zodat het aanpassingsvermogen van mensen wordt versterkt en de inzetbaarheid op peil wordt gehouden (WRR, 2013 en Diris, Van Doorn en Van Vliet, 2021). Naar meer werkzekerheid, want baanzekerheid zit er niet meer in. Ook In EU-verband is dit een breed gedragen aandachtspunt (Van Vliet, 2016). Op zich hebben we het al vrij lang over het zogenoemde levenlangleren, of blijven blijven ontwikkelen, dat klinkt wat beter. Maar in de praktijk blijven de scholingsinspanningen achter bij de mooie woorden. Bestaande financieringsmogelijkheden, zoals de Opleidings- en Ontwikkelingsfondsen (O&O fondsen) worden te weinig gebruikt, in het bijzonder voor omscholing (Groot, 2016). En sommige groepen, zoals flexwerkers en zzp-ers hebben geen toegang tot scholingsfaciliteiten. Mijns inziens is de uitdaging hier om na te denken over nieuwe instrumenten, zoals bijvoorbeeld het door de Commissie Borstlap gesuggereerde persoonlijke ontwikkelbudget voor alle werkenden (Commissie Regulering van werk, 2020). Dat budget kan gebruikt worden gedurende je hele carrière en meegenomen worden naar andere banen. Daarbij zal ook gestimuleerd moeten worden dat het budget ook daadwerkelijk wordt gebruikt en mensen daarbij worden ondersteund.

Leven lang ontwikkelen is overigens één van de thema's waar Instituut Gak de komende tijd meer aandacht aan zal besteden.

Naar een universeel stelsel?

Ik noemde zojuist al flexwerkers en zzp-ers. Tezamen de flexibele schil op de arbeidsmarkt. Deze flexibele schil is sterk gegroeid en internationaal gezien relatief groot. Het gaat om ongeveer 40 procent van de werkenden. Met name het aantal zzp-ers is snel toegenomen, hoewel op dit moment sinds lange tijd enige daling optreedt als gevolg van nieuwe wetgeving en meer handhaving. Het grote aantal zzp-ers is ook een belangrijke uitdaging voor de sociale zekerheid. Zzp-ers vallen niet onder de werknemersverzekeringen en niet onder de verplichte aanvullende pensioenregelingen. Dat beperkt het draagvlak van de sociale zekerheid en leidt tot een ongelijk speelveld op de arbeidsmarkt, vanwege kostenvoordelen van zzp-ers ten opzichte van werknemers. Vandaar dat de eerder genoemde Commissie Borstlap pleitte voor een stelsel van sociale zekerheid voor alle werkenden, ongeacht de vorm waarin wordt gewerkt. Een meer universeel stelsel, zoals onder meer in Zweden (Bouwmeester et al., 2023). Volledige gelijktrekking van zzp-ers en werknemers lijkt wat te ver te gaan, zo is een werkloosheidsverzekering voor zzp-ers niet goed mogelijk. Maar de basisverzekering arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen die nu in de stijgers wordt gezet is een goede stap. Een dergelijke basisverzekering hadden we overigens al in het verleden: de Wet arbeidsongeschiktheid zelfstandigen, die in 2004 werd afgeschaft. Voortschrijdend inzicht zullen we maar zeggen.

Pensioenen

En dan kom ik tot slot nog bij de pensioenen. Daar kan ik natuurlijk niet om heen, want de afgelopen ruim 15 jaar heb ik me daar intensief mee bezig mogen houden. Studenten denken nog wel eens dat pensioenen saai zijn, maar meestal zijn ze wel snel te overtuigen dat het juist een heel boeiend onderwerp is. Het gaat om veel geld: pensioenfondsen hebben samen vermogens van meer dan 1600 miljard, zo'n anderhalf keer het nationaal inkomen, de economische impact is groot en bijna 4 miljoen mensen zijn voor hun inkomen afhankelijk van een pensioen. De sociale impact is dus ook groot.

AOW en langer doorwerken

We hebben in Nederland gelukkig een goed pensioenstelsel. De AOW vormt een stevige basis en zorgt er voor dat de armoede onder ouderen relatief laag is (behalve onder degenen met onvolledige AOW-opbouw). Met de verhoging van de pensioenleeftijd en de koppeling aan de levensverwachting is de AOW beter toekomstbestendig geworden. Maar het valt niet uit te sluiten dat een verdere verhoging nodig is in het licht van de vergrijzing, niet alleen vanwege de toch nog verder stijgende kosten van de AOW de komende decennia (CPB, 2025b), maar ook om het arbeidsaanbod op peil te houden. Tegen onze studenten heb ik vaak gezegd: houd maar rekening met doorwerken tot duidelijk boven 70 jaar. Daar schrikken ze overigens in het geheel niet van. De trend naar langer doorwerken is al krachtig ingezet. Bij de eeuwwisseling was de gemiddelde uittreedingsleeftijd 61 jaar en nu is die al boven de 66 jaar, een enorme verandering. En natuurlijk weet ik dat veel langer doorwerken niet voor iedereen in dezelfde mate mogelijk is. Terecht kunnen werkgevers en werknemers nu afspraken maken

over vervroegde uittreding bij zware beroepen, ook al zou het goed zijn als dit niet om grote aantallen gaat. Daarnaast is het generatiepact redelijk populair, waarbij de uittreding geleidelijk gaat. Meestal gaat het dan om 80% werken, 90% salaris en 100% pensioenopbouw. Een goede regeling. We zijn in Nederland wereldkampioen deeltijdwerk, maar tot nu toe zien we dat nog niet heel veel bij de leeftijdsgroep die tegen de pensionering aan zit, terwijl het juist voor die groep heel functioneel kan zijn.

Een interessante uitdaging is verder om te kijken naar het verschil tussen de AOW-uitkering voor alleenstaanden en partners (70% versus 50%). Recent onderzoek laat zien dat een kleiner verschil er toe kan bijdragen dat meer ouderen gaan samenwonen (Van Doorn et al., 2025). Een welkome bijdrage aan de krapte op de woningmarkt. Een vergaande vereenvoudiging zou zijn een individualisering van de AOW, iedereen dezelfde uitkering, ongeacht de leefvorm. Maar de inkomenseffecten van een dergelijke hervorming zijn, bij budgettaire neutraliteit, zo groot, dat dit niet een erg waarschijnlijk scenario is.

Grote verschillen in pensioenopbouw

Op internationale ranglijstjes scoort het Nederlandse pensioenstelsel hoog, vaak zelfs bovenaan. Eén van de sterke punten is dat de pensioenuitkeringen gemiddeld genomen hoog zijn. Maar een onderzoeksproject opgezet door Marike Knoef, waar ik ook aan deelneem, laat zien dat er grote verschillen zijn in pensioeninkomens (Knoef et al., 2016 en Biesenbeek et al., 2025). Bij dit onderzoek worden niet alleen AOW en verplichte aanvullende pensioenen meegenomen, maar ook private pensioenen in de derde pijler, spaargeld en beleggingen en de eigen woning. Het gaat dus om alle beschikbare financiële

middelen tijdens de pensioenperiode. Bijna de helft van de Nederlanders bouwt een pensioen in brede zin op van minstens 80 procent van het inkomen vóór pensioenering. Maar tussen de dertig en veertig procent bouwt een pensioen op van minder dan 70 procent. Dan is het pensioen niet genoeg om de levensstandaard voort te zetten, op grond van de vaak gehanteerde norm van 70 procent. In die laatste groep zijn zzp-ers oververtegenwoordigd. Het verbeteren van de pensioenen voor zzp-ers is zeker een belangrijke uitdaging. Een aantal politieke partijen is voorstander van een pensioenplicht voor deze groep. Dat zou effectief zijn, maar het draagvlak daarvoor onder zzp-ers is niet groot. Wat mij betreft is een interessant alternatief een systeem waarbij zzp-ers automatisch deelnemen aan een pensioenregeling, maar de keuze krijgen om daar uit te stappen, een zogenaamde opt out (Goudswaard, 2021). Gedragseconomisch onderzoek en internationale ervaringen leren dat het overgrote deel van die groep dan mee blijft doen, terwijl de vrijheid van ondernemerschap toch overeind blijft.

Na de Wet toekomst pensioenen

En dan moet ik natuurlijk ook nog de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel noemen, op basis van de Wet toekomst pensioenen. Het heeft een tijd geduurd om tot deze hervorming te komen, zo'n 15 jaar, maar we zitten er nu midden in. Het zal de insiders niet verbazen dat ik positief sta tegenover deze hervorming, het maakt het stelsel beter toekomstbestendig (Goudswaard, 2023). De pensioenen worden transparanter, de risico's worden gedifferentieerd naar leeftijd en de onduidelijke herverdeling van jong naar oud verdwijnt. Het collectief delen van risico's, een zeer sterk punt van het Nederlandse stelsel, blijft behouden.

Is het allemaal perfect en valt er niets meer te wensen na invoering van de Wtp? Zeker niet respectievelijk zeker wel. Zo is de Wtp ingewikkelder gemaakt dan nodig en dat geldt ook voor de transitie. Om een voorbeeld te geven: pensioenfondsen moeten aantonen dat de transitie naar de nieuwe regeling evenwichtig is voor alle deelnemers. Dat is op zich natuurlijk terecht. Maar om dat aan te tonen moeten 10.000 economische scenario's worden doorgerekend tot wel 60 jaar vooruit om het netto profijt van de nieuwe regeling voor groepen deelnemers te bepalen. Terwijl het netto profijt op zich al een lastig concept is. En zo zijn er veel meer voorbeelden van doorgeslagen complexiteit. Ik mag het proces van de transitie naar het nieuwe stelsel bij twee grote pensioenfondsen van dichtbij meemaken. Intensief, maar wel erg interessant.

Er is nu ook weer een interessante discussie over de vraag of niet nog meer dan in de Wtp moet worden gestuurd op een koopkrachtig pensioen, dat zo veel mogelijk meegroeit met de inflatie. Daar ben ik altijd voorstander van geweest (Goudswaard et al., 2010). Netspar onderzoek laat zien dat er verschillende methodes zijn voor reële sturing (van Gastel et al., 2022; zie ook de Kamerbrief van 9 juli 2025). Maar een pensioen dat met grotere kans de inflatie bijhoudt betekent wel dat de kans op kortingen ook wat groter wordt, want er moet dan wat meer risico worden genomen voor gepensioneerden. Of je moet starten met een lagere uitkering. We moeten het eerlijke verhaal vertellen.

En er zijn nog meer uitdagingen. Over het verbinden van pensioen met wonen en eventueel zorg wordt al langer nagedacht, maar er is nog weinig mee gebeurd (SER,

2015). Het wel of niet hebben van een eigen woning heeft bijvoorbeeld veel invloed op de behoefte aan pensioen en op de ruimte voor pensioenopbouw. Ik denk dat er nog winst valt te behalen door een meer integrale financiële planning voor burgers. Dat vraagt wel meer maatwerk en (keuze-)begeleiding (Brüggen, 2024). Betere pensioenen voor zzp-ers noemde ik al als uitdaging. De gender gap, het grote verschil tussen pensioenen van mannen en vrouwen – ongeveer 40 procent – is ook een aandachtspunt. Ten slotte zal nog nagedacht moeten worden over de governance in het nieuwe stelsel, mede omdat er andere thema's op de bestuurstafels zullen komen. Met name een goede communicatie met de deelnemers zal een nog belangrijker thema worden.

Slot

10 Zo blijft het zeker interessant in de wereld van de sociale zekerheid en de pensioenen. Ik hoop me er nog een aantal jaren mee bezig te kunnen houden, want emeritaat betekent natuurlijk niet dat je achter de geraniums moet gaan zitten.

Veel dank voor jullie aandacht.

Referenties

- Berkel, K. en D. van Vuuren (2024), *Alternatieven voor het toeslagenstelsel: een hoge heffingskorting*, SEO Economisch Onderzoek, Amsterdam.
- Biesenbeek, C., J. Been, C.L.J. Caminada, K.P. Goudswaard en M.G. Knoef (2025), De pensioenopbouw van de Nederlandse huishoudens onder de loep, *Demos*, 41(8), pp. 5-7.
- Bouwmeester, M., B. Brink en G.J. Vonk (red.) (2023), *Eerlijk, eenvoudig en toekomstbestendig. Drie pleidooien voor universalisme in het Nederlandse socialezekerheidsstelsel*, Groningen, Serie Bestuursrecht & Bestuurskunde.
- Brüggen, L. (2024), Keuzebegeleiding in het Nederlandse pensioenstelsel: Hoe om te gaan met de nieuwe wettelijke norm, *Netspar Board Brief 05*, Tilburg.
- Caminada K., M. van den Brakel, K.P. Goudswaard, H.T. Vethaak en J. Been (2021), Inkomensongelijkheid en het effect van herverdeling. In: Caminada K., E. Jongen, W. Bos, M. van den Brakel en F. Otten (red.) *Inkomen verdeeld, trends 1977-2019*, Heerlen / Leiden: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) / Universiteit Leiden: 41-56.
- Caminada, K, K.P. Goudswaard, C. Wang and J. Wang (2021), Antipoverty effects of various social transfers and income taxes across countries, *Social Indicators Research* 154(3): 1055-1076.
- Cantillon, B. (2022), Het armoedevraagstuk en de tragedie van de welvaartsstaat. Zeven termen voor een nieuw sociaal contract, *KVAB Standpunten 76*, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, Brussel.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, NIBUD & Sociaal en Cultureel Planbureau (2024), *De nieuwe methode om armoede in Nederland te meten*, Den Haag.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2025), *Leven in armoede 2025*, Den Haag.
- Centraal Planbureau (2025a), *Macro Economische Verkenning 2026*, Den Haag.
- Centraal Planbureau (2025b), *De Nederlandse overheids-schuld op lange termijn*, Den Haag.
- Centraal Planbureau en Sociaal-Cultureel Planbureau (2020), *Kansrijk armoedebeleid*, Den Haag.
- Commissie inkomstenbelasting en toeslagen (2023), *Naar een activerender belastingstelsel*, Den Haag.
- Commissie Regulering van werk (2020), *In wat voor land willen we werken*, Den Haag.
- Commissie Sociaal Minimum (2023), *Een zeker bestaan: naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum*, rapporten 1 en 2, Den Haag.

- Dijk, J. van en Y. van de Ven (2023), *Het einde van de toeslagen. Een robuust belastingstelsel voor inkomen uit werk*, Instituut voor Publieke Economie, Den Haag.
- Diris, R., L. Doorn en O. van Vliet (2021), Scholing en activering op de arbeidsmarkt van de 21^e eeuw, *Tijdschrift voor Arbeidsrecht in Context*, 10 (2): 88-100.
- Doorn, T. van, S. Hellemons, A. Kerckhart, E. van Ossenbrugge, mmv K. Goudswaard (2025), *MKBA AOW – Wonen en Zorg*, Ecorys, Rotterdam.
- Gastel, R. van, N. Kortleve, Th. Nijman en P. Schotman (2022), Een reële oriëntatie van het nieuwe contract, *Netspar Design Paper 245*, Tilburg.
- Goudswaard, K.P., C.A. de Kam en C.G.M. Sterks (2000), *Sociale zekerheid op het breukvlak van twee eeuwen*, Samson/Kluwer, Deventer.
- Goudswaard, K.P., R.M.W.J. Beetsma, Th.E. Nijman en P. Schnabel (2010), *Een sterke tweede pijler. Naar een toekomstbestendig stelsel van aanvullende pensioenen*, Commissie Toekomstbestendigheid Aanvullende Pensioenregelingen, Den Haag.
- Goudswaard, K.P. (2021), Betere pensioenen voor zzp'ers, in E.M.H. Hirsch Ballin et. al, *De toekomst van de sociale zekerheid: de menselijke maat in een solidaire samenleving*, Boom juridisch, Den Haag, pp. 133-149.
- Goudswaard, K.P. (2023), *Position paper over de Wet toekomst pensioenen*, Deskundigenbijeenkomst Eerste Kamer, Den Haag.
- Groot, W. (2016), *De financiering, organisatie en bekostiging van leven lang leren in Nederland*, Achtergrondstudie voor de Onderwijsraad, Maastricht.
- Interdepartementaal Beleidsonderzoek (2020), *Eenvoud of maatwerk. Alternatieven voor het bestaande toeslagenstelsel*, Den Haag.
- Knoef, M., J. Been, R. Alessie, C. Caminada, K. Goudswaard and A. Kalwij (2016), Measuring retirement savings adequacy; a first multi-pillar approach in the Netherlands, *Journal of Pension Economics and Finance*, 15(1), pp. 55-89.
- Marx, Y., W. van Lancker en G. Verbist (2017), *Feit en fictie omtrent het basisinkomen in Nederland*, Een wetenschappelijke verkenning mogelijk gemaakt door Instituut Gak, Antwerpen.
- Onafhankelijke commissie toekomst arbeidsongeschiktheidsstelsel (2024), *Toekomst van het arbeidsongeschiktheidsstelsel*, Den Haag.
- Rijksoverheid (2024), *Tabellen marginale druk*, Den Haag, 2024.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2019), *Eindevaluatie van de Participatiewet*, Den Haag.
- Sociaal Economische Raad, *Toekomst Pensioenstelsel*, Advies 15/01, Den Haag.

Veen, R. van der (2025), *Onbemind en Overvraagd. Over de ontwikkeling van het sociaal-economisch beleid in Nederland: resultaten, draagvlak en de relatie burgeroverheid*, Rotterdam.

Veldkamp, G.M.J. (1984), *Schets van de leer van de sociale zekerheid*, Kluwer, Deventer.

Vethaak, H.T. en E.L.W. Jongen (2024), Stille wateren hebben diepe gronden: een analyse van de inkomensverdeling en haar determinanten over de afgelopen veertig jaar, *Department of Economics Research Memorandum 2024.01*, Universiteit Leiden.

Vliet, O.P. van (2016), Sociale zekerheid in een Europees perspectief: van klassieke herverdeling naar activering en sociale investeringen, in: P. van Lieshout (red.), *Sociale (on)zekerheid. De voorziene toekomst*, Amsterdam University Press, Amsterdam, pp. 203-221.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2013), *Naar een lerende economie*, Den Haag.

Curriculum vitae prof. dr. K.P. (Kees) Goudswaard (1955)

Contact

Universiteit Leiden

Afdeling Economie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Postbus 9520, 2300 RA Leiden

Tel: +31 (0)71 527 7756 ; +31 (0)6 442 360 81

E-mail: k.p.goudswaard@law.leidenuniv.nl

Opleiding

- Doctoraal Economie (cum laude), Vrije Universiteit, 1981
- Promotie Universiteit Leiden, 1988 (proefschrift over financiering van de overheidsschuld)

Hoofdfuncties

- Wetenschappelijk medewerker/universitair docent Openbare Financiën. Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden (1981-1988)
- Universitair hoofddocent Openbare Financiën (1988-2000)
- Hoogleraar Toegepaste Economie (2000-2022)
- Bijzonder hoogleraar Sociale Zekerheid vanwege Instituut Gak (1995-2025)

Huidige nevenfuncties

- Vicevoorzitter Bestuur Instituut Gak
- Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfondsen Horeca en Catering
- Lid Raad van Toezicht Pensioenfondsen Zorg en Welzijn
- Fellow Netspar, Tilburg University
- Lid Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen

Selectie voormalige functies

- Lid Raad van Commissarissen De Nederlandsche Bank (2012- 2020); voorzitter van de Financiële Commissie en daarna voorzitter van de Toezichtcommissie
- Lid van de Bankraad van De Nederlandsche Bank (2016- 2020)
- Kroonlid Sociaal-Economische Raad (1994-2008)
- Lid Dagelijks Bestuur SER (2000-2006)
- Voorzitter van de regeringscommissie Toekomstbestendigheid aanvullende pensioenregelingen (Commissie Goudswaard) (2009-2010)
- Voorzitter van de SER Commissie Toekomst Pensioenen (2014-2018); ter voorbereiding Pensioenakkoord 2019
- Lid Centrale Plancommissie CPB (1997-2004)
- Lid Raad van Advies Macro Economische Statistieken CBS (2008-2012)
- Lid Delta Lloyd Adviescollege (2005-2012)
- Lid Wetenschappelijke Adviesraad Achmea Vitale (2009-2012)
- Lid Strategische Adviesraad Verbond van Verzekeraars (2011-2012)
- Lid Taskforce Montae Pensioen (2011-2019)
- Lid Partner Research Council Netspar (2013-2016)

- Lid van de Stichtingsraad van Netspar (2016-2020)
- Lid van de Editorial Board van Netspar (2010-2020)
- Lid Adviesraad Stichting Pensioenlab (2014-2025)
- Lid Raad van Advies Pensionexecutive Program, Erasmus Universiteit (2012-2017)
- Voorzitter Interdepartementaal Beleidsonderzoek Wet Voorziening Gehandicapten (1999-2000)
- Lid Taskforce AWBZ-zorg voor jeugd tbv de Minister van Jeugd en Gezin (2008)
- Lid Adviesraad Mr. Hans van Mierlo Stichting (2012-2018)
- Lid bestuur Nederlands Genootschap Sociale Zekerheid (2007-2011)
- Lid drie Scientific program committees International Institute of Public Finance (1988-1999)
- Lid redactie Journal of Public Finance and Management, Tijdschrift voor Openbare Financiën, Sociaal Maandblad Arbeid, CPB Report (1988-)
- Reviewer European Science Foundation (2006-2014), NWO en diverse journals
- Gastdocent bij Nederlandse School voor Openbaar Bestuur, Ministerie van SZW en 6 universiteiten in binnen- en buitenland (1989-)

Selectie universitair bestuur

- Hoofd Afdeling Economie (2000-2020)
- Wetenschappelijk directeur (departementsvoorzitter) Instituut Fiscale en Economische Vakken (2001-2005)
- Voorzitter Commissie Planning en Begroting (2004-2021)
- Coördinator facultaire onderzoeksprogramma Hervorming sociale regelgeving (2000-2012)
- Lid en vicevoorzitter facultair Onderzoekbestuur (2008-2012)

- Lid Faculteitsraad (1988-1992)
- Lid Curatorium Europa Instituut (2013-2021)

Onderzoeksubsidies

- Instituut Gak, Netspar, Europese Commissie, EU FP7, SNS Reaal, Verbond van Verzekeraars, VNO/NCW, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid; in totaal circa 5 miljoen euro

Consultancy

- Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van Financiën, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Europese Commissie, Algemene Rekenkamer, CPB, Centrale Bank van de Nederlandse Antillen, Fractie D66, Delta Lloyd, Achmea, Verbond van Verzekeraars, Montae, SER, NWO, Rand Corporation

Onderzoeksterreinen

- Sociale zekerheid, pensioenen, inkomensverdeling, openbare financiën

Promoties

- 18 promoties, vooral op sociaal-economisch terrein

Publicaties

- Circa 275 publicaties waarvan 50 in refereed journals

